

Bibó István Emlékbizottság

Az „AETAS” Szerkesztőség, a Galiba Kör, a Gondolat-jel Szerkesztőség, a Harmadkor Szerkesztőség, a JATE Társadalomtudományi Kör, a Károlyi Mihály Kollégium Társadalomtudományi Kör, a Móra Ferenc Társadalomtudományi Szekció, a Szegedi Egyetemi Műhely tagjai ezúton jelentjük be, hogy — tagjainkból delegálva és meghívtattak bevonásával — 1988. szeptember 28-án megalakítottuk a **Bibó István Emlékbizottságot**. Ezt a tényt bejelentettük a JATE rektorának és az Egyetemi Tanács Testületének, akik ezt tudomásul vették.

1989. május 10-én lesz a XX. századi magyar történelem egyik legkiemelkedőbb politikai gondolkodójának **Bibó István halálának 10. évfordulója**. Bibó 1933-ban a Szegedi Tudományegyetemen szerzett jogi diplomát, majd később — 1946 júliusa és 1950 decembere között — mint egyetemi tanár itt tartott előadásokat politikatudományból és szociológiából. Az említett öntevékeny csoportok tagjai ezért úgy vélik, hogy erről az évfordulóról egyetemünk polgárainak, intézményünk hírnevéhez méltóan kell megemlékezniük. Másrészt a magyar társadalom jelenlegi válságos helyzete indokoltá teszi, hogy olyan kiemelkedő jelentőségű felsőoktatási intézményben, ahol a hazai szellemi élet alakítóinak jelentős hányadát képezik, egy olyan sokoldalú, kritikusan, de egyben hazája sorsáért való felelősségtől áthatva gondolkodó és cselekvő egyéniségnek, mint az Bibó István volt, a magyar társadalom demokratizálásáért folytatott elméleti és gyakorlati tevé-

kenységét befogadják. Ezt társadalmunk demokratikus reformja érdekében feltétlenül szükségesnek ítéljük. E célból, a Bibó István Emlékbizottság hatpontos programterv végrehajtását tűzte maga elé:

1. **Bibó István emlékének tiszteletére 1989 májusában emléktábla felavatása.**
2. **Bibó István emlékére szervezett vitanapok.** Címe: „Nemzet és Demokrácia.” Időpontja 1989. május 5—6. Célunk az, hogy a most kibontakozó és gyorsan differenciálódó társadalmi és politikai csoportok képviselőit meghívjuk és teret biztosítsunk számukra, hogy az említett témakörökben kifejtsek és megvitatassák nézeteiket.
3. **Bibó István életművét áttekintő előadássorozatot szervezése.**
4. **Bibó István Szegeden című kiállítás megszervezése.**
5. **A Marxizmus—Leninizmus Központi Tanácskeletkezési Dokumentációs és Információs Bázisa keretében Bibó-archívum létrehozása, melynek célja összegyűjteni és hozzáférhetővé tenni Bibó István munkáit, illetve a róla szóló szakirodalmat.**
6. **A vitanapokon elhangzott előadások és hozzászólások kötetben való megjelentetése.**

Céljaink elérésének segítésére és a rendezvénysorozat rangjának emelésére három védnököt kértünk fel: *ifj. Bibó Istvánt, Ilia Mihályt, Vásárhelyi Miklóst*, akik ennek eleget tettek.

Az Emlékbizottság, amint végrehajtotta a maga elé tűzött célt, feloszlik.

In memoriam Zoltánfy István

Stekovics János fotója

Néma opera

A Budapesten működő Olasz Intézet meghívására érkeztek hazánkba, európai turnéjuk egyik állomására a torinói *Sutki balett* táncosai. Budapest után október 1-én Szegeden a Kis-színházban léptek föl, de vendégszerepeltek Miskolcon is. Az együttes művészeti vezetője *Anna Sagna* elmondta, hogy évente többször szerepelnek külföldi színpadokon, a Német Szövetségi Köztársaságban, Írországban, Cseh-szlovákiában és Jugoszláviában várják őket decemberig. Bár hazájukban, Olaszországban is sok előadást tartanak, ott igazából ez a balett és a táncszínház határán mozgó irányzat nem terjedt még el. Művészeti kísérleteikben a színművészet, a pantomim és a táncművészet olyan koherens egységére törekednek, mely alkalmas az egyes zenei témák hol lírai, hol tragikus, vagy akár ironikus, groteszk kifejezésére.

Mint megtudtam, a festészeti tanulmányokat folytató, majd díszlet- és jelmeztervező *Anna Sagna* 1972-ben alapította ezt a kis csoportot, mely jelenleg tíz táncossal, két szervezővel és két technikussal dolgozik. Táncművészetük hagyományai az 1900-as évek elejére nyúlnak vissza. E század elején ugyanis az orosz klaszszikus balett mestereinek, a Szaharov testvéreknek egyik tanítványa Torinóban megismerkedett egy, a klasszikus balett elemeit csak részben alkalmazó német tánciránnyal. Az orosz baletina (későbbi nevén *Bella Huter*) iskolát teremtett e modern műfajból, s ez az irányzat Olaszországban, Torinóban honosodott meg először. Az ő iskoláján nevelkedett együttes az íranta való tiszteletből viseli a „*Bella Huter modern táncscsoport*” nevet. Hűen tanításához, igyekeznek beépíteni előadásaikba minden olyan elemet, melyet a progresszív táncművészet nem nélkülözhet. Tudatosan elhatárolják azonban magukat mind a klasszikusnak mondható balettkiskolától, mind a kifejezetten táncszínházi produkcióktól.

S valóban, a hagyományos táncszínházak alapvetően színházi profilúak: előadásaik alapja valamilyen történet, vagy az azon átsugárzó, táncban kifejezhető költőiség, mely manifesztálódik a tánc által. A torinóiak produkciói ezzel szemben a zene által születtek, így a most bemutatott „*Ahnung*” című is, mely Mahler 1. és 5. szimfóniájára készült. Ez egészült ki kisebb *lieder*-jeivel (dalaival). Az „*Ahnung*” szó szerinti fordításban előérzetet, megérzést, előjelet, sőt jövődőlést jelent. Van azonban ezeknél egy plasztikusabb értelme: sejtés, sejtelmesség. A mahleri szimfóniák egyik leggyakrabban viszatérő alapérzése a vég, a pusztulás megsejtése, az ebben rejlő félelem, szorongás kifejezése.

Ez az előadás számomra olyan volt, mintha néma operát látnék, ahol szavak nélkül, a tánc nyelvén elevenednek meg az élet stációi. Az álomszerű emlékképekben fölsejlik a gyermek-, az ifjú-, és felnőttkor a maga sajátos életérzésével, de furcsamód hiányzik ezekből a derű; egyik a másikába mindig egy rossz, szorongó érzéssel fordul át az álom szárnyán, mindaddig, míg nem az egész egy fokozódó ritmusú „*dance macabre*”-ba torkollik. A haláltáncban felvillannak a gyermekkor bánatos emlékképei, az ifjúkor lelkes, szerelmes világának tükrében a felnőttkor tragikus, groteszk, álszent cselekedetei, melynek végén már egy lassú, szaggatott ütemű mozgás vezet a pusztulásba. Különös hangsúlyt kapnak az együttes kompozíciók (nagyon kevés a magántánc, illetve a páros jelenet), ezekben a testtől függetlenül képes élni egy arc, egy mozdulat, úgy, ahogyan egy festő tanulmányrajzán megfigyelhetjük a részleteket, s később ezekre rábukkanunk a már kész alkotáson. Előadásuk figyelemre méltó, érdekes, s új színfolt volt a hazai színpadokon.

NAGY MÁRTA

Erik Jan Hanussen

Azt állítjuk néha, hogy nem lövésnyalpa ez, még akkor sem, ha a nemzet magyar történetesen. Viszont kedvünk (vagy kedvetlenségünk) arra, hogy célba érjünk, és a halál előli menekvésünk (vagy halálvágyunk) hogy megpróbáljuk legyőzni, az ellenkezőjére biztat bennünket; állandó versenyfutásban kell lennünk az idővel, és egyik véres tárgyiasulásával, a történelemmel. Mintha nem volna értelmetlen dolog, feladat, egyik vagy másik; miféle célunk lehet, ha legyőztük az időt, és ha egyszer célba értünk, akkor miféle időtlenségben?... *Az, ténylegesen, csak az időben lehetséges, nem?...* Na most, ha van valaki, aki quasi az időn túl lát, akkor az egyszer s mindenkorra célba jutott, hisz nem létezik számára az *Ittlét*, és így az időben is felfüggesztetett, halálát tudja vagy se, oly mindegy.

Szabó István új filmjének hőse, címszereplője, *Hanussen*, Erik Jan, ilyen képességekkel rendelkezik; jövőbelátó, és igencsak jó hipnotizőr. Az Oscar-díjas *Mephistó* és a *Redl ezredes* után ez is, harmadik darabjaként a „trilógiának”, a Monarchiában játszódik, és a közép-európaiság nyomasztó kérdéseivel foglalkozik. Klaus Schneider osztrák szakaszvezető „történetéről” van szó. Mindjárt a film elején, egy első világháborús csataterén fejsérülést kap, majd katonai kórházban ápolják, ahol megismerkedik dr. Bettelheimmel, kezelőorvosával. Dr. Bettelheim fölismeri páciense kiváló képességeit az akaratátvitellel kapcsolatosan, és kivételes érzékenységét; a háború után meghívja klinikájára az öngyilkosok osztályán dolgozni. Am magikus tehetségét Schneider inkább színházban szeretné kamatoztatni egyrészt *kabarés múltja* miatt (bocs.), másrészt mert az ilyen individuum alapvetően önös és önző... S elindul karrierje, mint annak a rendje.

Nem csodálkozhatunk döntésén; a két világháború között a Monarchiában semmivel sem volt szebb, jobb dolog élni, mint egyebütt. Káros a

szellemi és a politikai életben, gazdasági válság etc. *Mesebeli sivárság*. Ezért hódít az úgynevezett szubjektívizmus, az új platonizmus, a szecesszió etc. Reményvesztett szituáció, melyben mintha csak a kínosan érdekes életet lehetne választani. Schneiderből Hanussennek lenni. Az ornamentikálat választani a tárgyyszerű helyett, a maszkot az igazi arc helyett, helyén. Az érvesszést a transcendencia nélkül apokaliptikában feloldani. Ennek a tényszerű, higgadt, racionális ábrázolására vállalkozott Szabó István e filmjében. Azt hiszem bizvást mondhatjuk, irreális kalandja volt ez a rendezőnek. Ugyanis, sajnos, ugyanaz a kiüresedett létállapot jellemző az alkotásra, mint magára Hanussenre. Egyszerűen rosszul választott a téma. Nem lehet érvényes egy ilyen alakon keresztül kimutatott világ, és főként nem ilyen eszközökkel, és főként nem ilyen kérdésben. Miféle etikai magatartása lehetséges „a művésznak” a hatalmi rendszerekben? Nos, egyrészt Hanussen nem művész, inkább bűvész, másrészt rendkívül elnagyolt a társadalmi létező ábrázolása, nem beszélve arról, milyen hevenyészettnek tűnik a film dramaturgiája. Nem lehet jobb, ismétlem, a már fentebb említett kritériumok miatt. Nagyon is más a létezés technikája egy ilyen ürgének. Eleve nem etikus. Így aztán csak azt kérdezzük, miféle tartalmakkal bírhat a pusztai illusztratívitás. Mert nem csak Hanussen, mi is előre tudjuk, minden különösebb erőfeszítés nélkül, hogy mi történik, ha történik...

Ezek ellenére az idő elszáll könnyedén, a film látványos, remekül fotográfált. (Operatőr: Kol-tai Lajos) És láthatunk néhány emlékezetes színészi alakítást is; a magam részéről a Wallyt (Hanussen médiumát és társát) játszó *Adriana Biedrzyńskát* és Gróf Trantow-Waldbach (rendőrfőnök) szerepében *Cserhalmi Györgyöt* emelném ki.

S. B.

Egy majdani nyilatkozat margójára

Oktatáspolitikai fórumot szervezett szeptember 28-án a JATE Közművelődési Titkársága. A rendezvényt csekély érdeklődés övezte, pedig a téma fontos. A problémák sok tekintetben egybecsengenek a bölcsészstrájk felvetéseivel.

Fórumnak nevezhető-e az az oktatás problémáit tárgyaló összejövetel, melyre a közel kétszáz éves városból huszonöt pedagógus kíváncsi? Avagy értelmetlen a kérdés, hisz a fórum-ságot az együttgondolkodás minősége, s nem a résztvevők száma dönti el? Az már fórum, ha az általános- és középiskolákból meg a felsőoktatásból elhozza elképzelését néhány ember, s megosztja, továbbgondolkodtatja a többiekkel?

Ilyesfélék nyüzsgöttek a fejemben a Jogi Kar épületének bezárta után; a résztvevők az utcán folytatták a beszélgetést, új kapcsolatok alakultak. Megtisztelt véleményével a vitaközök egyike. Ugy látja (vezető beosztás ellenére?), hogy az alsó-, és középfokú oktatás problémáit (az egyetemekhez hasonlóan) csak az intézmények autonómiaja és az ehhez szükséges biztositás oldhatja meg. Nem a közös nagy zsák maradéka. Származzon a pénz akár a körzetben élők adójából vagy bárhonnán. Ez létkérdés.

Megfogalmazta a Fórum, hogy az oktatás

válsága nem különálló, feldozgatható intézményi probléma, hanem a vertikális döntéshozatal, az „*atya tudja, neked mi jó és mi szükséges*”-mentális, s „*az előbb a gazdaság, utána a kultúra, ha jut*” hibás ideológia szerves és előre látható következménye.

Kedves, fanatikus tanítóno beszélt az abnormálisan ténycentrikus, az emberi élethez nélkülözhetetlen alapulajdonságok leépítésével dolgozó alsófokú oktatásról, s kiderült, a kreatív, megújulásra képes iskola megvalósításához „*kísérleti iskola*” kiváltsága szükségeltetik. Egyedi és szubjektív engedélyek ahhoz, hogy az oktatás betölthesse legfőbb funkcióját.

A fórum-résztvevők kiváltsága lenne csupán, hogy megúnták a „*kiscsoportos panaszkozást*”? Félték talán (mitől?) eljönni a pedagógusok? Volt valami veszténivalójuk? Vagy nem látták értelmét sorstársaik előtt elmondani napi munkájuk akadályait? Az egyetemisták új oktatási törvényt, tanszabadságot követelő harca helyett a délutáni paprikázást vagy (anyagi lehetőségek híján) az értelmiségihez méltatlan léte választják?

Kezdeményezések, újítások, fanatikus munka van. De hol a lehetőség és főleg a pénz?

(k. gyurkó)

... a Soros támogatásával

Egy bölcsészhallgató megjegyzése szerint a JATE lassan új bélyegzőt készíthetne, melyen ez állna: A Művelődési Minisztérium irányításával, az MTA Soros Alapítvány támogatásával. Ha némileg túlzásnak is tűnik a megállapítás, tény, hogy egyre több helyen láthatjuk az egyetemen a Soros nevet, szeptembertől pedig újabb két öntevékeny csoport élvezzi az Alapítvány 1 éves támogatását. A jogászhallgatók Galiba köre, és a Harmadkor szerkesztősége. Ez utóbbinál érdeklődtem, mire kérték, mire használják föl a pénzt.

Nem „létszükségleti” okok miatt kértük a támogatást — hangsúlyozta *Szántó István*, a lap egyik szerkesztője. — A Harmadkornak továbbra is megvannak azok a források, melyek lehetővé teszik megjelenését. Sokkal inkább egy irodalmi lap körüli lehetséges mozgalom „*kikerekítéséről*” lenne szó — hiánypótló programok és kiadványok megszervezéséről, illetve kiadásáról. A folyóirat egyéb területekre is szeretné kiterjeszteni tevékenységét, melyhez eredetileg 400 ezer forintos támogatást kértem ám csak 200 ezret kaptak. Így arra kényszerülnek, hogy ahol lehetséges, a kiadványok és a programok számát csökkentésük, ahol nem, ott más intézmények segítségét is igénybe vegyék.

Tevékenységüknek része műfordítási mellékletek — összesen három — megjelentetése.

Hamarosan, a Harmadkor 9. mellett jön ki a *Northrop Frye* esszéit tartalmazó kötet, később pedig egy *V. Ivanon* és *Hermann Broch* esszé-válogatás. E vállalkozás célja fiatal, tehetséges műfordítók felfedezése is.

A lap előadás-sorozatokat szervez, sajnos a tervezett négy helyett csak kettőt, ami összesen tíz előadást jelent. Ezek egyrészt a mai magyar képzőművészettel és irodalommal, másrészt *Borgesszel* és *Pasolinival* foglalkoznak.

Mindezek eddig, a műfordítási és tanulmány-pályázattal együtt, kb. 140 ezer forintot tesznek ki. A többi pénzt a Harmadkor könyvtárának fejlesztésére, és a Harmadkor évkönyv kiadására szeretnék fordítani. A Harmadkor könyvtára a határon túli magyar irodalom gyűjtését jelenti, főleg a nyugatiét. Itt azonban valuta-gondok is vannak, így a könyvek nagy részét csak személyes kapcsolatok révén tudják beszerezni.

És itt van végül a legnagyobb vállalkozás, a *Harmadkor — Évkönyv*. Természetesen erre a maradék maradékának maradéka semmiképpen sem lenne elég, hiszen ez maga belekerülne 200 ezer forintba. De talán a JATE kiadó támogatásával is létrejön, és mindannyian tanúi lehetünk majd a Harmadkor sikerin keresztül egy mozgalom kiteljesedésének.

GÓZ GABI